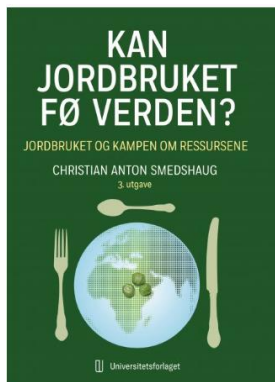

Norge 30 år i EØS, men utenfor EU. Erfaringer for norsk landbruk. Perspektiver på EØS-utredningen (NOU 2024:7)

Christian Anton Smedshaug

Daglig leder – utvalgsmedlem EØS-utredningen

Nyere handelspolitiske utfordringer

- Gattforhandlingene 1986-1994
- EU-kamp 1990-1994
- Nesten EU-kamp 2003-2005
- WTO-forhandlinger 2001-2008
 - Marsj til Geneve 2005 «Retten til egen matproduksjon»
- «Eksportstøtte» fases ut WTO 2015

Kort historie - handelsregler

- 1930- Importvern
- 1933 Agricultural adjustment act - USA
- 1944 Bretton Woods
 - Pengefondet, Verdensbanken, FN, ITO
- 1947 GATT
- 1957 Romatraktaten
- 1962 EUs felles landbrukspolitikkk CAP
- 1995 WTO
- Sterkere importvern i mellomkrigstiden
 - Tollmessig "jamstilling" Norge 1928
 - Importvern med kvoter og tider 1930-tallet
- 1947 Medlem GATT
- (1950 Hovedavtalen)
- 1960 Medlem EFTA
- 1994 EØS (EFTA)
- 1995 WTO
 - Importvern i form av toll
- 2015 Visse typer eksportstøtte vanskeligjort

12. Februar 1963

12. februar 1963

EEC-bruddet ingen katastrofe for Norge, sier Halvard Lange

SOM GJØR SITT BESTE FOR Å TÅKELEGGJE TILBAKETOGET

Vi satte på EFTA-samarbeidet på kort sikt — avviser isolert nordisk løsning

Sammenbruddet av forhandlinger i Brussel betyr et tilbakegang, men det er ikke noen katastrofe, med mindre vi ser på det til en i den tilleggsregjeringen her i formiddag gav Stortinget for den store utenriksdepartement som skal finne sted i hele morgent.

Ellers gikk det som et stadig klippe-klippe gjennom utenriksdepartementet, føle at vi står overfor et tilbaketog på kort sikt, mens vi stadig på lang sikt må arbeide for en løsning som omfatter hele Europa, i samarbeid med USA.

Vi nær nå i første rekke EFTA, da utenriksministeren finner det sikkest mulighet for et utvidet samarbeid, selv om endog en vidtgående videreforhandling av EFTA-samarbeidet kunne bli noen fullgod erstatning for en felles europeisk løsning. Norge vil imidlertid nøkkel

går for å opprettholde forbindelsene mellom Jylland og Sjælland med København, da for forbindelsen over Storsjøen bet sammen på grunn av isen. En millimeter i Danmark høfve. Proslager ble framført av Wenche — Fortsettet 10. side —

marka statsminister Jens Otto Krag ble det lagt en god og den danske dikteren Pjet Hejn, Norge i Danmark høfve. Proslager ble framført av Wenche — Fortsettet 10. side —

Piet Hejn.

Vifår mersnø

MEN IKKE I STORE MENGDER

Glat — men ingen alvorlige uheld

Et lett snøfall har løpet av natten, og det har vært en del snø på bakken. Men etter hvert var blis og sol ute, og snøen har ikke den store mengden oppført at alt har vært

— Fortsettet 10. side —

- Skyt på kommunistene

Gikk løs på sin tidligere forlovede med hoggjern

Den 30-årige overfallsmann fortsatt på frifot

TRENGTE SEG INN I LEILIGHET PÅ GRØNDANDSLEIRET I NATT

Med et skarpt hoggjern kom til et knytt håndgripping mellom de to karer. Overfallsmannen sparket bl. a. til den andre, men var sjippet etter et par sekunder. Hun hadde bekk av

— Fortsettet 10. side —

Sovjet forhale utvikling til atom

Og har redusert samhandelen til under

Flere år før kineserne kan få et arsenal

WASHINGTON 12. dag. — Her å gjøre mest mulig for å utnytte sine muligheter for å utvikle atomenergi, som er et av de viktigste områdene for politikk og utenriksforhold i Kina, sier kinesisk utenriksminister Chen Yi i et intervju med den amerikanske presse.

— Vi har sammenhengende siden 1955 samarbeidet med USA og andre land for å utvikle atomenergi, og vi har allerede fått mange tekniske råd og utrustning fra dem.

— Det er viktig for oss å utvikle atomenergi, fordi det er en av de viktigste kilder til energi og fordi det er en av de viktigste kilder til forsvar.

— Vi har allerede fått mange tekniske råd og utrustning fra dem, og vi har allerede fått mange tekniske råd og utrustning fra dem.

— Vi har allerede fått mange tekniske råd og utrustning fra dem, og vi har allerede fått mange tekniske råd og utrustning fra dem.

12. februar 1963

Sjakk

LANGE I STORTINGET I DAG:

«Vi må fortsatt arbeide for felles-europeisk løsning»

AKTUELT Å LA JORDBRUKSVARER OG FISK BLI TRUKKET INN I EFTA-MARKEDET

Vet for lite om atomplanene for NATO til å ta standpunkt

— Fortsett fra 1. side —

PSYKOLOGISK KRISFORHOLD — Lenge part velger Oslo den tidligere Spaning Drømmingkommissionen i Torskov. I et møte og rull parti utenfor. Ved det 2. trakk han seg 12 nye sjakk i Torskov. Det passer ikke i Torskov, som er en kvartalsrapport til et forum, og Torskov den i Torskov. Torskovens adre — og så blir det

Skakkerregulering i Bred

framover og om vårt framtidige forhold til EEC, til Nord-Amerika og til verden for øvrig. En første rådsmøte i Genève den 18. og 19. februar.

— FORMELT — er de britiske forhandlinger ikke brutt, sa Lange.

Til det kreves et enstemmig vedtak av landene i Felleskapet, og fem av dem har ikke villet gi sitt samtykke til det. Den britiske saken — og de andre EFTA-landene — er heller ikke trukket tilbake. Men vi må se i handlingene avbrutt på ubestemt tid — med de konsekvenser det vil få for oss alle.

— REGJERINGEN HAR OPTRÅDT

vedtatt av landene i Felleskapet, og fem av dem har ikke villet gi sitt samtykke til det. Den britiske saken — og de andre EFTA-landene — er heller ikke trukket tilbake. Men vi må se i handlingene avbrutt på ubestemt tid — med de konsekvenser det vil få for oss alle.

Sammenbruddet i Brussel-droftingene vil ikke ha så store økonomiske virkninger for vår økonomi, Danmark f. eks.

vedtatt av landene i Felleskapet, og fem av dem har ikke villet gi sitt samtykke til det. Den britiske saken — og de andre EFTA-landene — er heller ikke trukket tilbake. Men vi må se i handlingene avbrutt på ubestemt tid — med de konsekvenser det vil få for oss alle.

disse forhold som vil gjøre et norsk økonomi får merke utenriksministeren i den delen av talen hvor han svartmalte situasjonen mest.

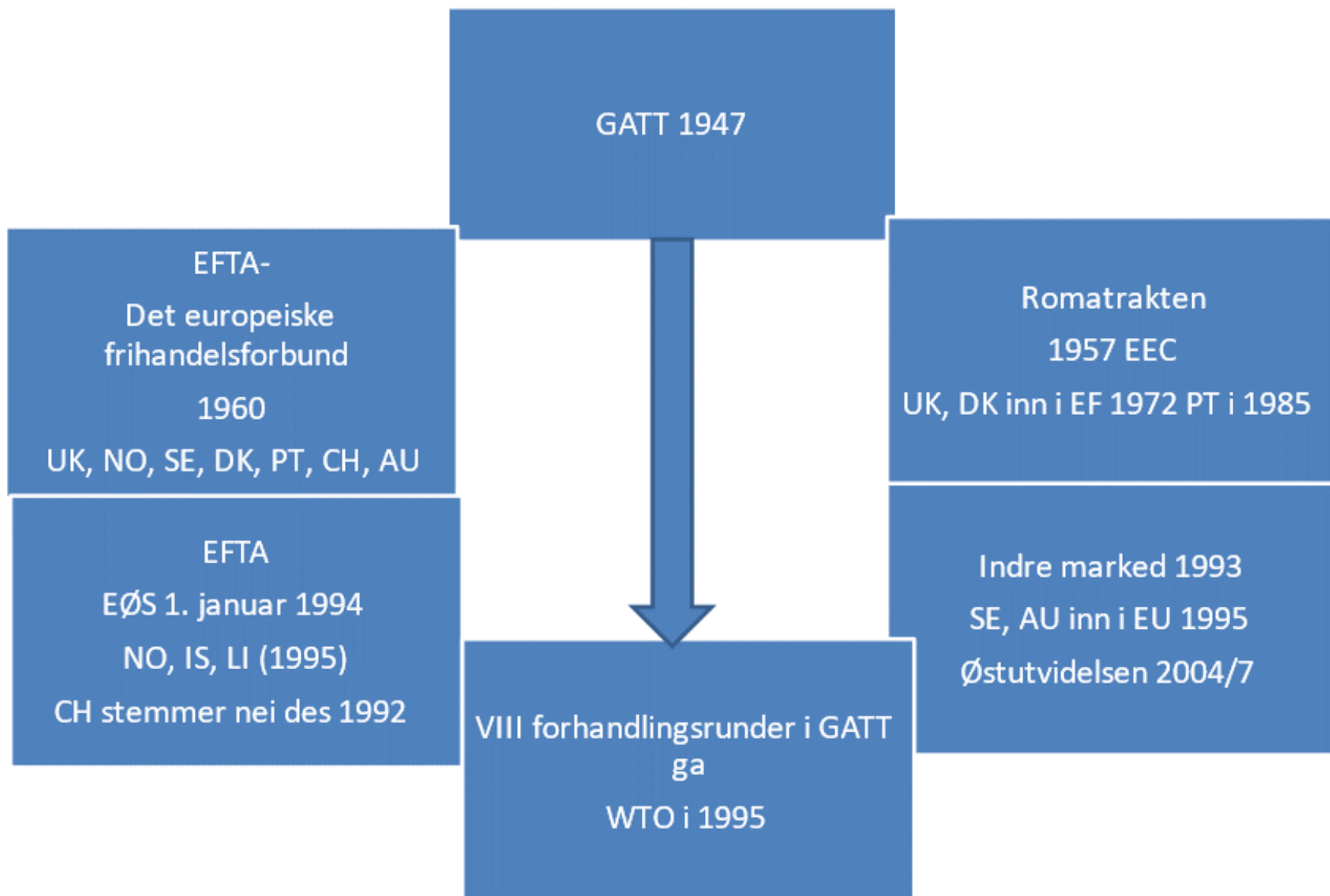
EFTA ER VAR SJANSE.

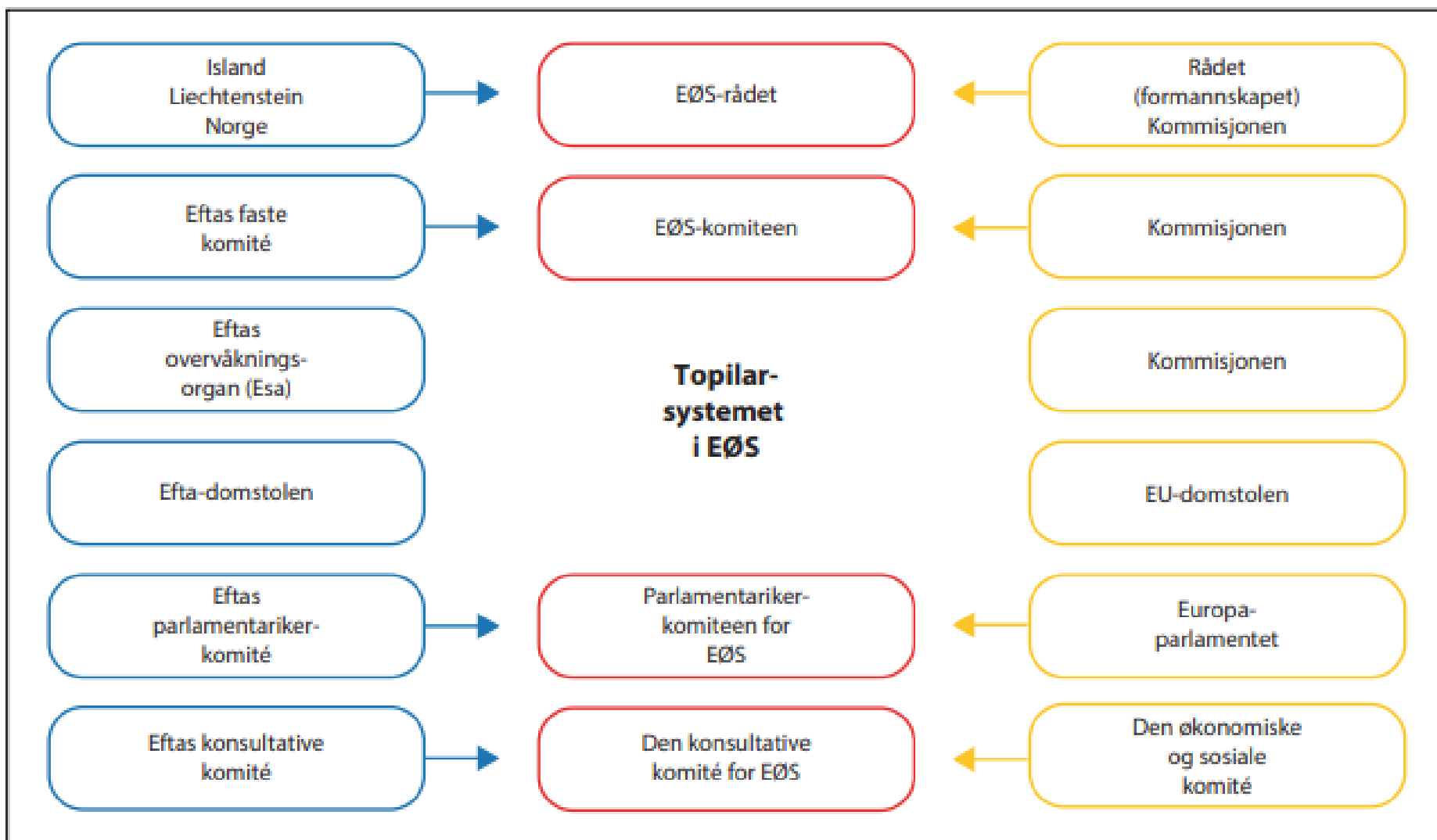
Utenriksminister Lørdge mente vi må satse på EFTA. Våre eksportinteresser og utbyggingssplanene i Norge vil i første rekke bli avhengig av utviklingen på EFTA-markedet, — særlig av den økonomiske vekst i Storbritannia. Den videre utvikling av EFTA vil i første rekke ha betydning for ny norsk eksport og tilgang til å utvide våre eksportinteresser.

Det synes å være et utbredt ønske hos EFTA-medlemmene i denne sammenheng om å utvikle videre samarbeidet innen

Utvikling i handelsavtaler 1947-

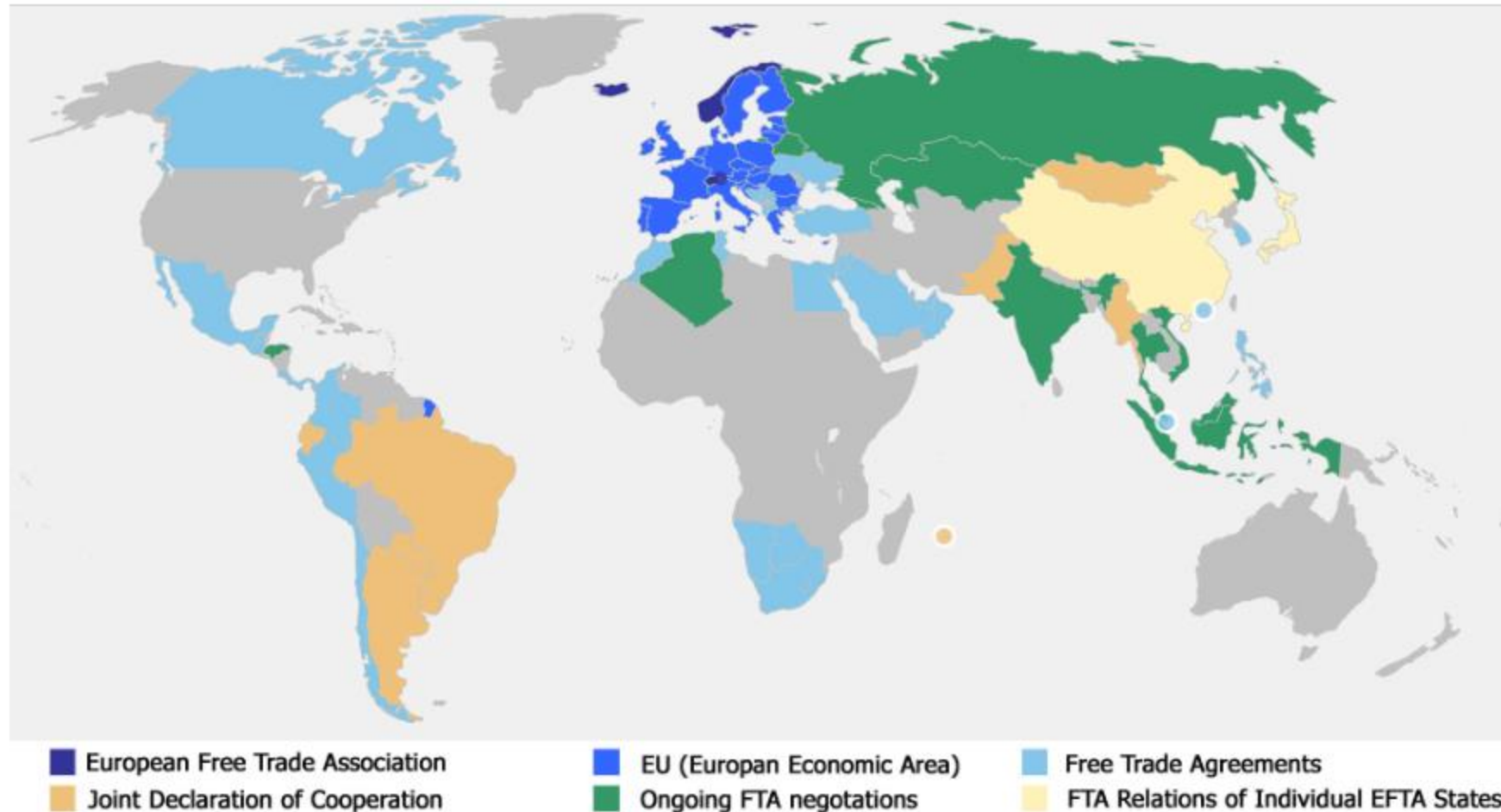

Figur 5.1 Topilarsystemet.

Kilde: Figuren er basert på en figur fra regjeringens hjemmesider.

Eft: Norge har inngått 30 bilaterale frihandelsavtaler med 41 land. Det pågår forhandlinger om nye frihandelsavtaler med en rekke land.

Tabell 11.4 Skjematisk oversikt over tollvilkår Norge håndhever på landbruksvarer etter land og grupper av land (Tufte, 2023).

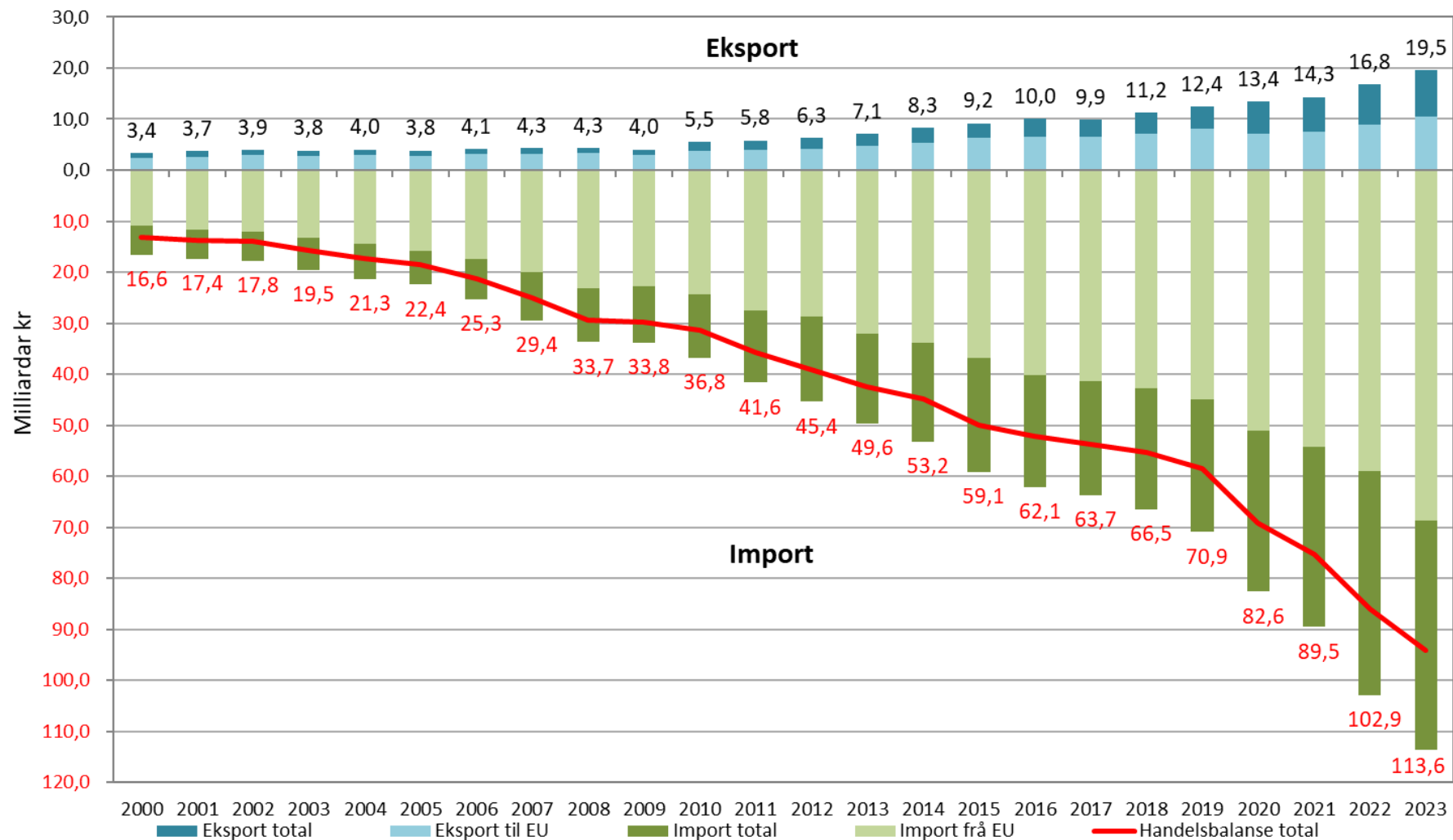
Avtaler/einsidige innrømminger som ligg til grunn	Tollvilkår inn til Noreg	Land og landgrupper for gitt marknadstilgang
WTO	Noreg har notifisert maksimumstollsatsar på varelinjer og gitt kvotar på ulike landbruksvarer til tredjeland. Noreg har rett til å nytte maksimaltollsatsar tilsvarande det som er notifisert, og Noreg har rett til å velje mellom å bruke kroner eller prosent på tollsatsen.	164 medlemsland
EFTA	Det europeiske frihandelsområdet gjeld for fire medlemmer, der det er gitt bilaterale tollpreferansar mellom EFTA-landa på landbruksvarer. EFTA utgjer den eine pilaren i EØS.	Medlemslanda er Noreg, Island, Sveits og Liechtenstein
EU	EU har etablert felles tollunion og indre marknad mellom 27 medlemsland. Noreg er deltakar i den indre marknaden, gjennom EØS-avtalen mellom EFTA og EU, men landbruket er ikkje med. Likevel er det gitt omfattande bilaterale preferansar på landbruksvarer i samhandelen mellom Noreg og EU, gjennom Artikkel 19 og Protokoll 3.	EØS-området består av 30 medlemsstatar. Sveits er ikkje med i EØS.
Frihandelsavtaler*	Frihandelsavtaler er i hovudsak inngått mellom EFTA og tredjeland, men tollpreferansane på landbruksvarer er organiserte bilateralt mellom det enkelte EFTA-land og avtalepartnaren. Tollpreferansane Noreg gir på landbruksvarer er i hovudsak betre enn land får i GSP, og avtalene gir alltid handelspartnarane betre marknadstilgang enn det status som ordinært tredjeland gir. Avtalene med Færøyene og Grønland er bilaterale. Avtala med Storbritannia er med EFTA-landa unntatt Sveits.	Noreg har 32 frihandelsavtaler i kraft (derav 29 er gjennom EFTA), med over 40 land. Det er fleire avtaler som er i prosess for å ratifiserast, under forhandlingar eller det er inngått samarbeidserklæringer. Desse omfattar 20 land.
GSP	Noreg gir på einsidig basis alle utviklingsland betre marknadstilgang, gjennom det generelle systemet for preferansar (GSP). GSP-landa får gjennom det lågare tollsatsar enn ordinær toll for tredjeland. Det er to grupper i GSP. Ordinære GSP-land og GSP+, der land under GSP+ får betre preferanse enn ordinær GSP.	Alle utviklingsland som ikkje har egne bilaterale avtaler med Noreg, tilbydast betre marknadstilgang gjennom GSP.
MUL	Noreg har gitt ytterlegare preferansar innanfor GSP til MUL-landa på einsidig basis. Noreg har gitt disse landa fri marknadstilgang (tollfritt og utan kvoterestriksjonar).	46 land er definert i samsvar med FN som minst utviklede land.
Nulltoll**	Noreg har gitt nokre låginntektsland med under 75 millionar i befolkning tilsvarande preferansar som MUL på einsidig basis. Det vil seie at også desse låginntektslanda har fri marknadstilgang (tollfritt og utan kvoterestriksjonar).	2 land kategorisert som låginntektsland gjennom OECDs DAC-liste ut frå kriteria Noreg nyttar.
SACU***	Tre land innanfor Den sørafrikanske tollunionen (SACU) er gitt fri marknadstilgang til Noreg på landbruksprodukt, med visse unntak. I motsetning til MUL og nulltoll-landa har desse landa fått ei avgrensing i den frie marknadstilgangen ved at dei har kvoteavgrensing på nokre varelinjer som er sensitive for Noreg.	Landa er Botswana, Namibia og Eswatini. Sør-Afrika er ikkje inkludert med fri marknadstilgang.
Ordinære tredjeland	Desse vert handsama med ordinær toll innanfor rammeverket Noreg er forplikta til gjennom landbruksavtalen i WTO.	Dette gjeld land utanfor GSP og utan særskilte avtaler om preferansar med Noreg utover det som ligg i WTO.

Det norske importvernet delt på tre kategorier

Det norske importvernet

Høy toll	Moderat toll (RAK)	Lav/ingen toll
kjøtt	bakervarer	fisk
meieriprodukter	pizza, pai	øl/mineralvann
korn	syttetøy	tropiske produkter
potetprodukter	supper, sauser	sukker
norske grønnsaker, frukt og bær	sjokolade	
	iskrem	
WTO og EØS Artikkel 19	EØS Protokoll 3	

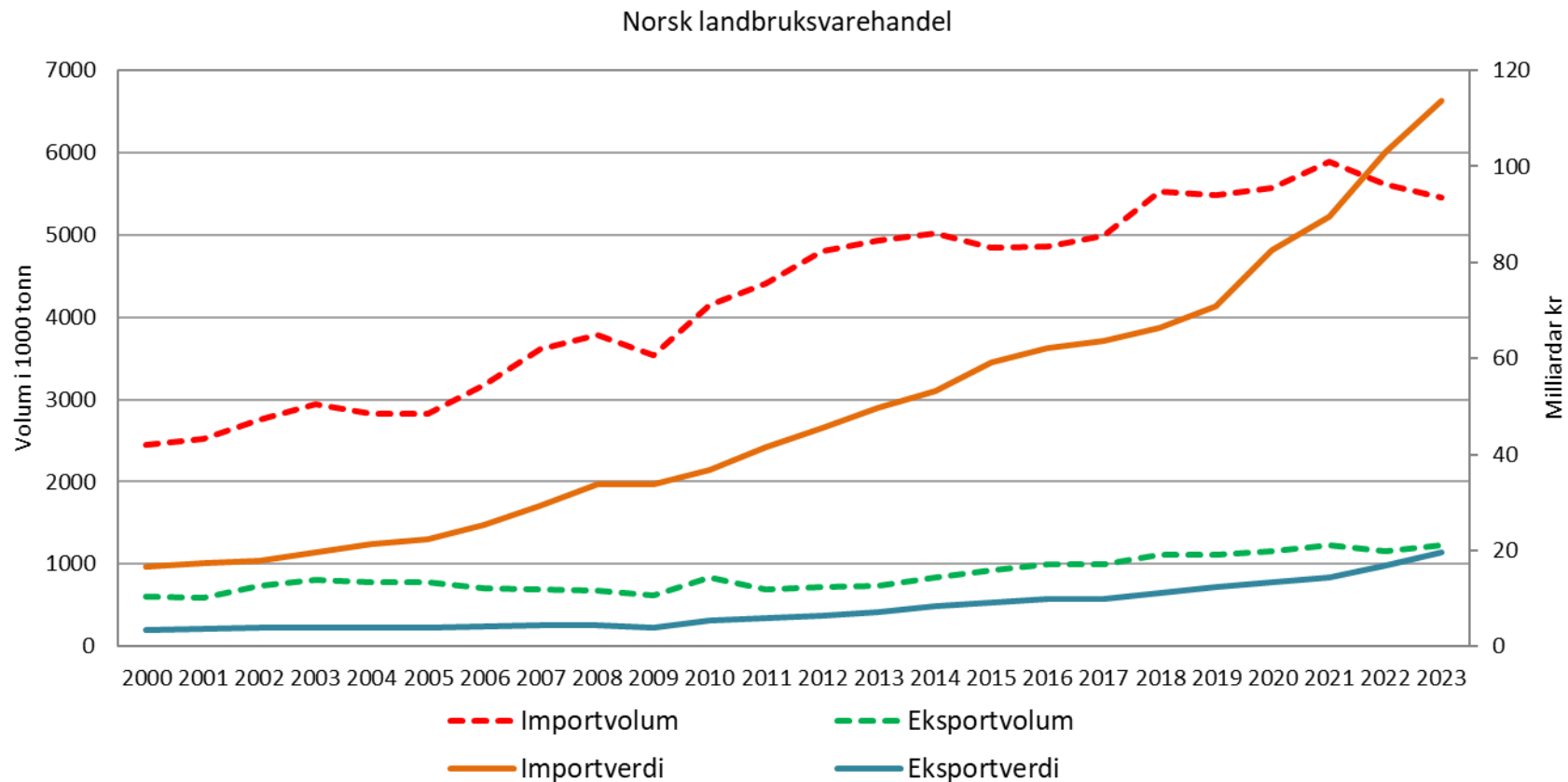
Norsk landbruksvarehandel

AgriAnalyse/Landbruksdirektoratet/SSB

- Handelsbalanse verda: 2000: - 13,2 milliardar kr, 2023: - 94,1
- Handelsbalanse med EU: 2000: - 8,4 milliardar kr, 2023: - 58,2

Norsk landbruksvarehandel i volum og verdi

AgriAnalyse/Landbruksdirektoratet/SSB

Importverdien auka med 10 % frå 2022 til 2023. Eksportverdien med 16 % frå 2022 til 2023.
Importvolumet redusert med 3 % samanlikna med 2022, medan eksportvolumet auka med 6 %.

Import og eksport* av kjøtt under kapittel 2 i tolltariffen i tonn					
	2019	2020	2021	2022	2023
Storfe import (HS 02.01 og 02)	10 329	16 182	21 369	14 858	8 702
Storfe eksport (HS 02.01 og 02)	60	15	66	72	4
Svin import (HS 02.03)	936	6 125	12 660	4 726	356
Svin eksport (HS 02.03)	3 665	3 261	2 617	1 841	1 960
Sau/lam/geit import (HS 02.04)	481	289	814	809	1 064
Sau/lam/geit eksport (HS 02.04)	634	273	9	18	33
Fjørfe import (HS 02.07)	956	1 161	1 480	1 218	925
Fjørfe eksport (HS 02.07)	1 166	1 789	1 382	1 229	1 359
Samla import (HS 02.01-02.10)	15 738	26 672	39 377	24 208	13 540
Samla eksport (HS 02.01-02.10)	9 002	8 457	7 598	7 531	7 386

AgriAnalyse/Landbruksdirektoratet/SSB *Eventuell utlandsk tilverking er med i eksportvoluma

Importverdi 2023:

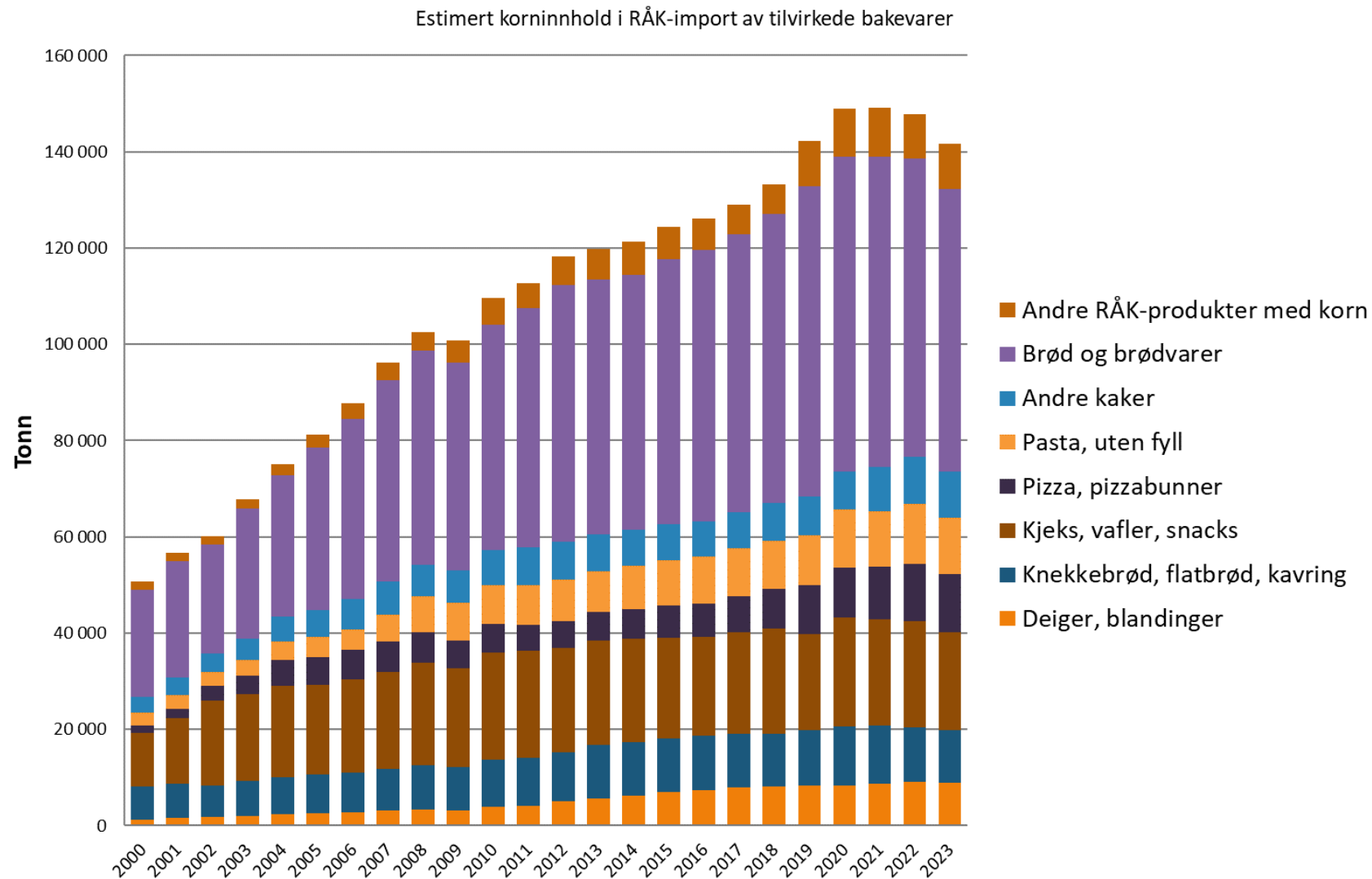
Importverdi total (HS 02.01 - 02.10) ≈ 1 268 millionar kr.

Det vert òg importert tilverka kjøttprodukt framstilt på norske råvarer, som pølser og pålegg, under kapittel 16. I 2023 var importen her 5 993 tonn med importverdi 628 millionar kroner*. Eksporten var 331 tonn til ein verdi av 53 millionar kroner.

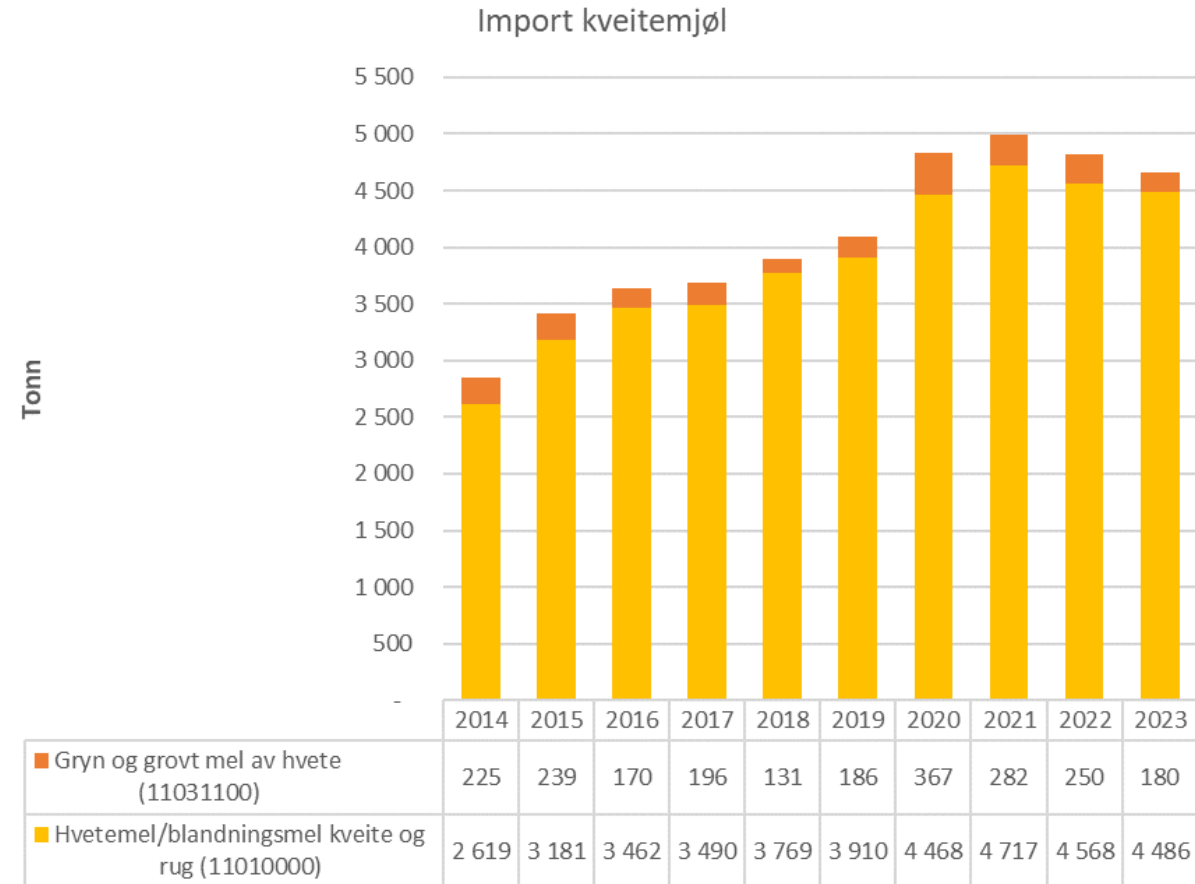
* Det er kvotar på 5 500 tonn utlandsk tilverking (UT) i året under HS-posisjon 16.01 og 16.02, og UT inngår i importala under kapittel 16 (<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2007-06-01-580>).

Estimat av RÅK-import av bakarvarer og tilverka kornprodukt omrekna til estimerte korn-ekvivalentar for perioden 2000–2023

Kjelde: Felleskjøpet Agri, 2024

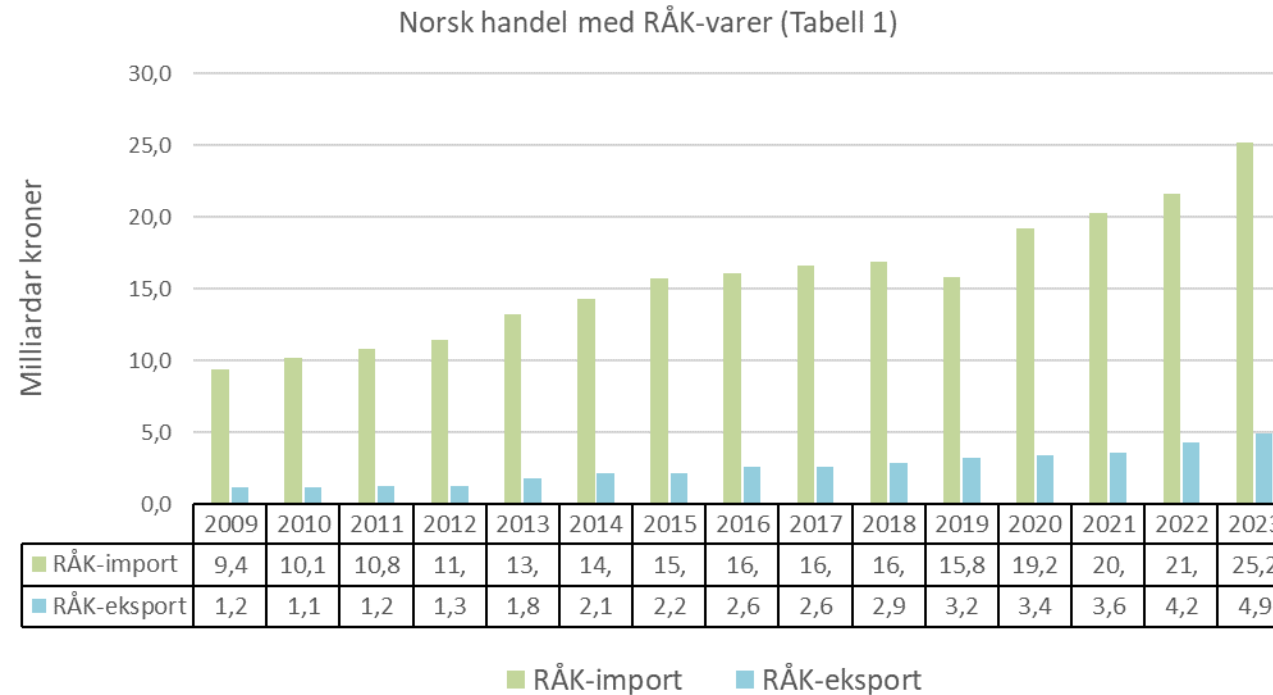
Import av kveitemjøl (HS 11.01.0000 og 11.03.1100)

AgriAnalyse/Landbruksdirektoratet/SSB

- 82 % av importvolumet på disse to varenummera kom frå EU i 2023
- Det var mest import frå Italia og Sverige.

RÅK-handel i verdi

AgriAnalyse/Landbruksdirektoratet/SSB

Protokoll 3 i EØS-avtala gjeld definerte industrielt tilverka landbruksvarer. Varene inngår i den **frie vareflyten**, men med moglegheit for utjamning av råvareprisforskjellen mellom land (RÅK-ordning). RÅK-ordninga har som mål:

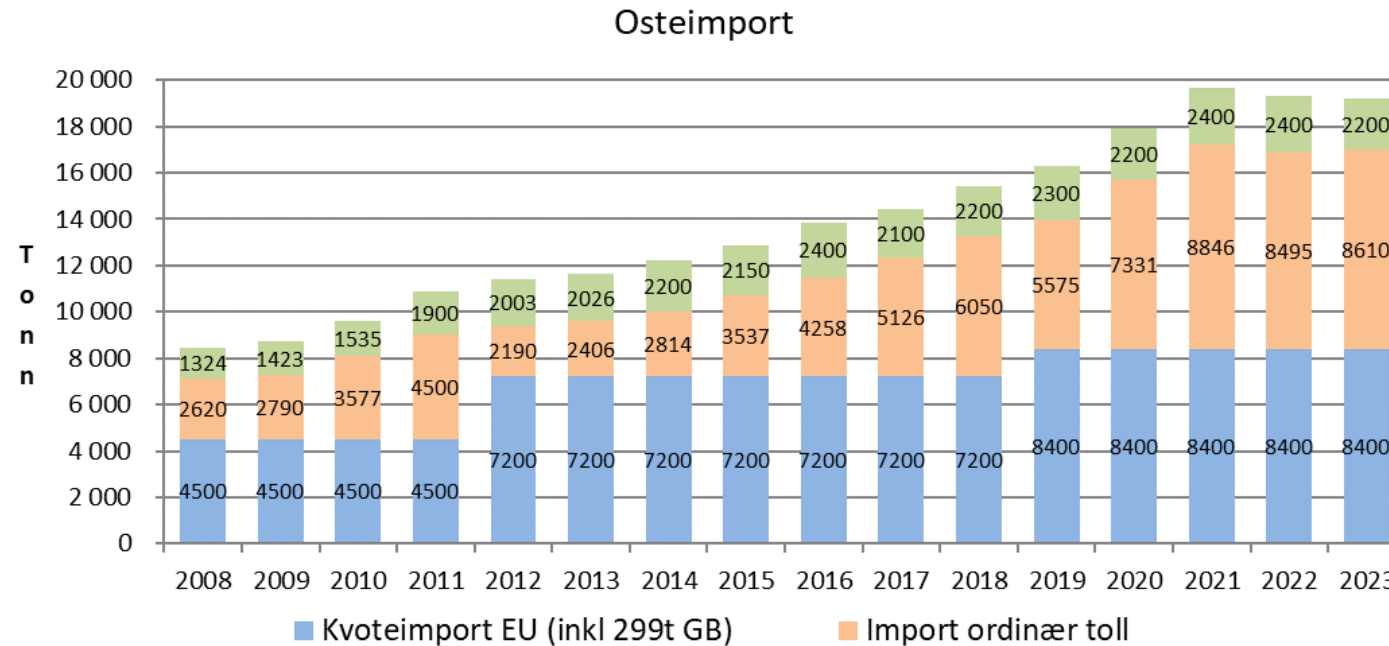
- ✓ Sikre avsetjinga av innlandske råvarer frå eige jordbruk.
- ✓ Legge til rette for konkurranse i industriledet, utan at ein skal konkurrere på råvareprisen.

Verkemidla for å utjamne ulik råvarepris er å gi kompensasjon til matindustrien for ulik råvarepris gjennom **toll og prisnedskrivning**.

- Som hovudregel får land med Frihandelsavtale med Noreg tilsvarande vilkår på RÅK som det Protokoll 3 i EØS angir.

Import av ost til Noreg siste 15 åra (HS: 04.06)

(Fordelt på EU-ostekvote, ordinærtoll og utanlandsk tilverking*)

AgriAnalyse/Landbruksdirektoratet/SSB

- EFTA har i tillegg ein ostekvote på 200 tonn, og 101 tonn ost vart importert frå Sveits i 2023.
- EU ga Storbritannia (GB) 299 tonn av ostekvote til EU på 8 400 tonn ved utmeldinga. Importen frå Storbritannia var 157 tonn i 2023.
- Norsk eksport av ost var 638 tonn i 2023

*Kjelde utanlandsk tilverking: Landbruksdirektoratet, e-post motteke etter førespurnad.

Importkonkurransen fra EU – industrivarer (målt i andeler – utvikling)

Sterk

- Industrivarer – RÅK
 - Meierivarer
 - Bakervarer (hvete – gjærete varer)
 - Tørre bakervarer
- Sammensatt
 - Grønt,

Svak råvarer – lite bearbeidet

- Kjøtt
- Egg
- Korn (mel) - kraftfor
- Potet

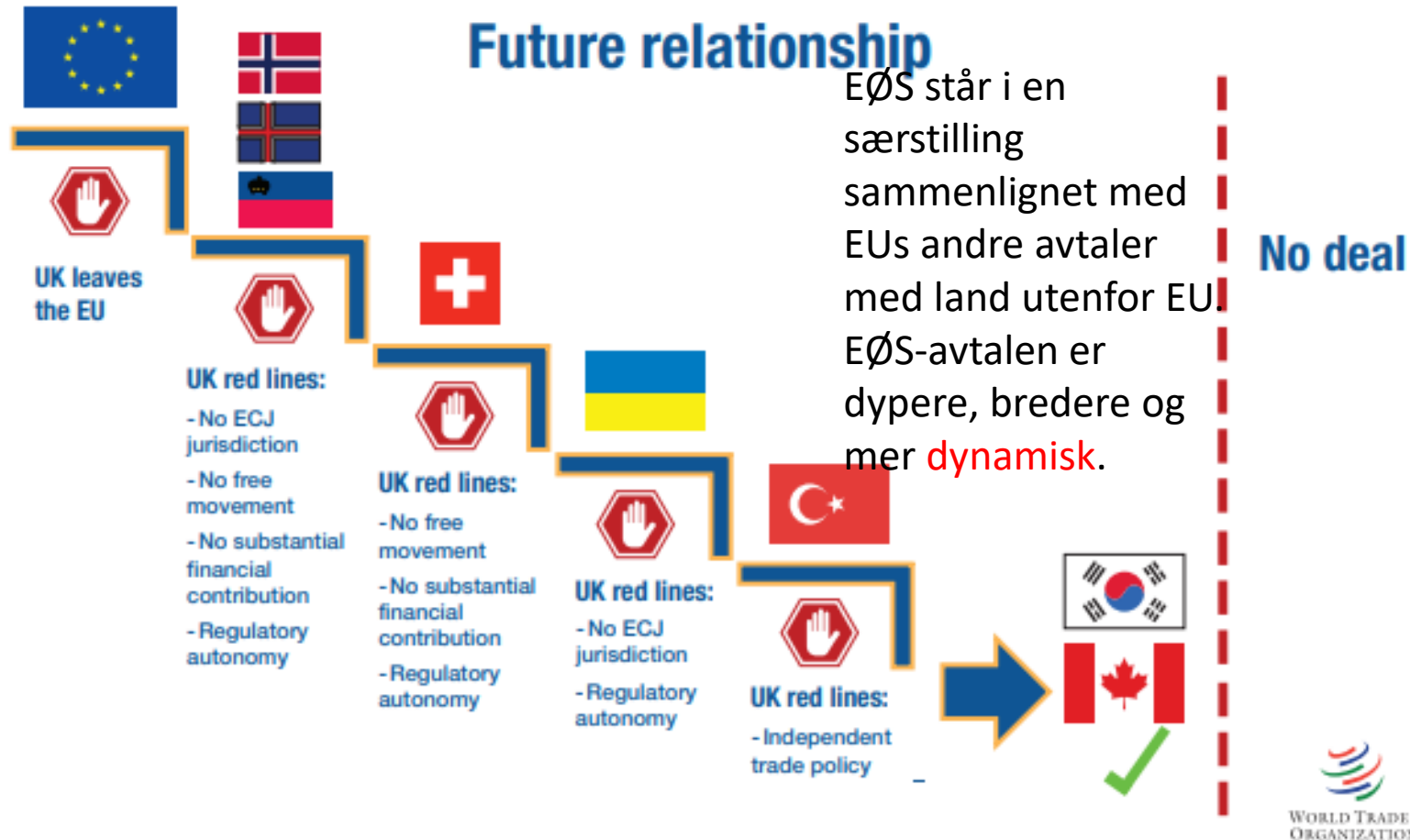
Avtalens omfang

- Det innebærer fritt varebytte og fri bevegelse av personer, tjenester og kapital mellom statene. Dette blir gjerne referert til som EUs «**fire friheter**», og er grunnleggende for EUs økonomiske samarbeid.
 - Det er en vesensforskjell på å ha adgang til hverandres atskilte markeder og det å være en **integrert del av ett og samme marked**, slik Norge er det gjennom EØS-avtalen. EØS-avtalen gjør Norge til del av EUs indre marked, med de samme spillereglene som gjelder for EUs medlemsstater, borgere og selskaper.
 - Herunder felles konkurranseregler og regler for statsstøtte, som skal bidra til **rettferdige konkurransevilkår** på tvers av de nå 30 EØS-statene.
 - **Grenseoverskridende økonomisk aktivitet** er poenget og den må ikke være diskriminerende
- Avtalen omfatter ikke (handlefrihet):
 - Pengepolitikk (den monetære union)
 - Politisk union (ref at Norge må godkjenne nye lover)
 - Landbruk (skog og jord)
 - Fiskeri
 - Handelspolitikk
 - Utenrikspolitikk
 - Natur og miljø (Natura 200)

European Commission

Future relationship

Figur 15.1 Barniers trapp.

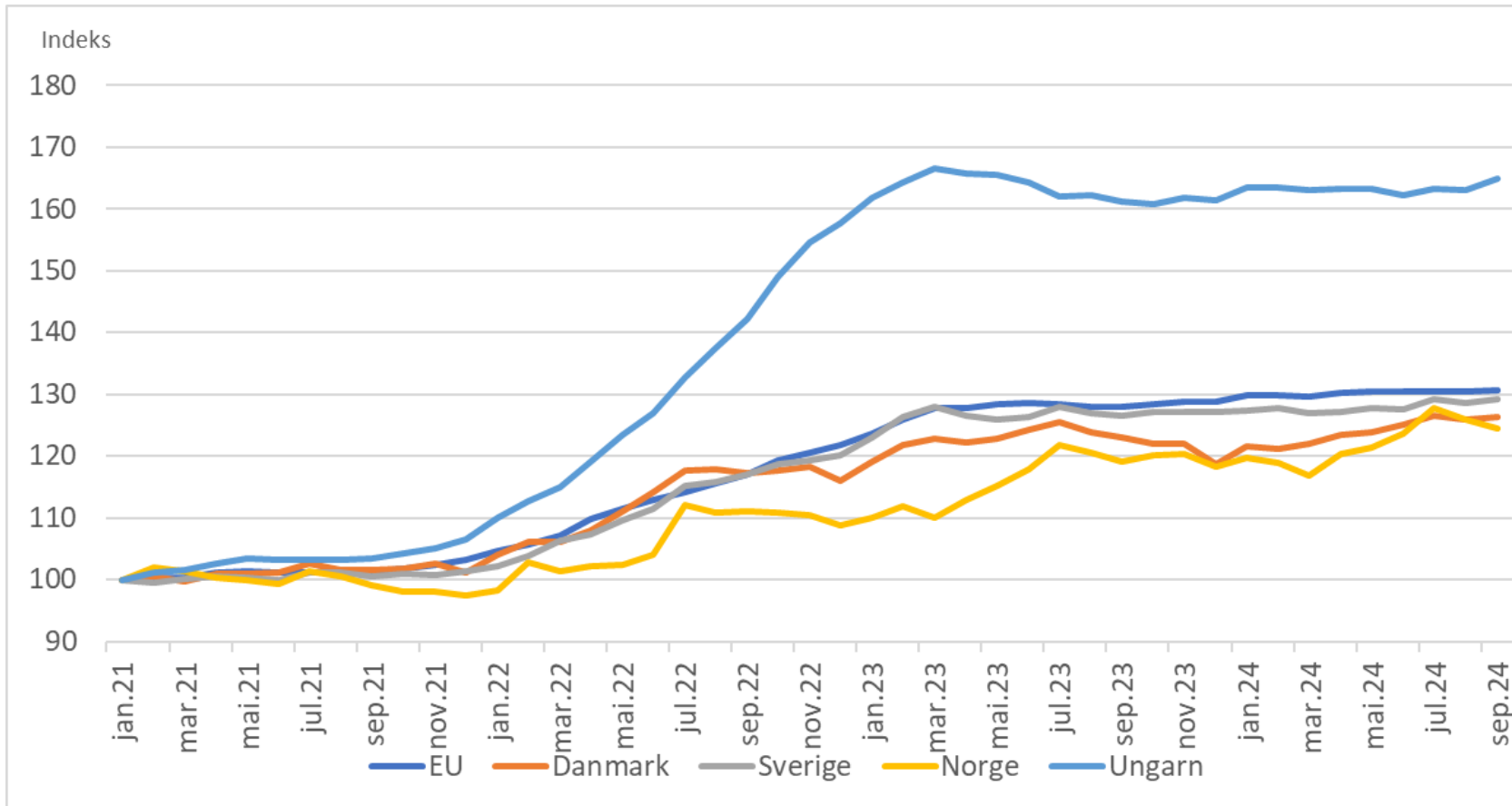
Kilde: Europakommisjonen (2017).

Status jordbruket og EØS

- God kontroll på råvareproduksjon
 - Jordbruksunntaket virker
- Krevende for deler av industrien
 - Særlig meieri og bakervarer
- Reddet av svak valuta
- Utvikling mot mindre prisforskjeller mellom EU og Norge

- Vanskelig å se at vi vil oppnå en bedre løsning med reforhandling
 - Hva bør bedres og HVORDAN skal en evt ny avtale se ut?
 - Realisme vs optimisme
 - Prisnivået kan ikke heves for mye grunnet grensehandel – uansett importvern

Prisvekst jan. 21 – sept. 24

Matbudsjettet til eksempelfamilien med to voksne og to barn har steget 33 prosent de siste tre årene, ifølge seniorrådgiver og siviløkonom Ann-Kristin Ansteensen i Sifo. (Foto: Javad Parsa / NTB)

Matutgiftene til en familie har økt 33 prosent på tre år, ifølge Sifo

Matutgiftene til en familie med to voksne og to barn har de siste tre årene steget mer enn dobbelt så mye som prisveksten på andre varer, ifølge Sifo.

NTB.

PUBLISERT Onsdag 16. oktober 2024 - 09:51

– Da vi jobbet med dette tallgrunnlaget, fant vi at matbudsjettet til vår eksempelfamilie økte med hele 33 prosent fra juli i 2021 til samme måned i år.

STÅ IKKE DER OG KOP!
HJÆLP MEG, JENS!

Erik G.

Mandat

- I mai 2022 satte regjeringen ned et utvalg for å utrede ulike forhold rundt EØS-avtalen.
- NOU'en ble levert 11. april 2024.
- **Utgangspunktet for utredningen var Fellesforbundets vedtak** om utredning av alternativer til EØS på kongressen 2019 og vedtaket lå som bakteppe for regjeringens nedsetting av utvalget.
 - Utvalgslederen, Line Eldring, jobber til daglig i Fellesforbundet.
- **Jordbruk ikke en del av utredningen**
- **Målet med NOU'en var ikke å finne alternativer til EØS-avtalen enten i form av medlemskap eller ulike løsninger i lys av Sveits' og Storbritannias avtaleverk.**
- Derfor svarer heller ikke utredningen på hva slags alternativer som måtte finnes - «vårt mandat har vært å utrede erfaringene med EØS-avtalen og andre relevante avtaler med EU de siste ti år», for å sitere NOU'en (side 12).

Utvalget

- Line Eldring, leder
- Stig Eidissen, advokat i KS Advokatene
- Halvard Haukeland Fredriksen, professor ved Universitetet i Bergen
- Oda Helen Sletnes, seniorrådgiver KREAB Brussel
- Christian Anton Smedshaug, daglig leder i Agri Analyse
- Anne Elizabeth Stie, førsteamanuensis, Universitetet i Agder
- Knut Erling Sunde, direktør i Norsk Industri

Sekretariat: Arena UiO med rekrutterte utredere

Alternativer finnes (kap 14. Erfaringer)

- Å tre ut av EØS er jo et alternativ ellers er det tvang. Akkurat som reservasjonsrett er en forutsetning for EØS-avtalen, slik det står i kapittel 6: «Reservasjonsretten under EØS-avtalens artikkel 102 er en nødvendig sikkerhetsventil og forutsetning for en mellomstatlig EØS-avtale.» (Side 86.)
- EU-medlemskap er neppe vanskelig å oppnå, mens oppsigelse av EØS-avtalen, og overgang til handel basert på justert frihandelsavtale sammen med en rekke sektoravtaler, innenfor et nytt rammeverk à la Sveits eller Storbritannia for eksempel åpenbart er mulig. Det viser jo avtalene i seg selv.
- Uansett hvilken annen samarbeidsform som velges vil det gi lange og krevende forhandlinger med noe uvisst resultat.

Hva handler NOU'en om?

- Utredningen handler om hvordan EØS-avtalen **fungerer** og hvordan nye utfordringer skal møtes med EØS-avtalen som basis for **mulig** norsk tilknytning til områder som ligger utenfor avtalen.
 - Herunder om det er klokt og i tråd med Norges interesser å gå inn i nye samarbeidsområder eller videreføre samarbeid med EU der dette går utover EØS-avtalens virkeområde. (Protokoll 31)
- Hvordan skal handlingsrommet utvikles og brukes, og hvordan kan avtalen nyttes for å utvikle nasjonale strategier på ulike områder?
 - Her er det en rekke anbefalinger, ikke minst nabolandssjekk som blant annet Danmark praktiserer for å utnytte handlingsrommet eller «råderommet» som det heter sør for Skagerak.
- Målsetningen er å bidra til en opplyst og god debatt om hvordan vi kan sikre norske interesser gjennom EØS-avtalen, og hva den betyr for Norge og hvordan gråsonene skal utvikles.

Hva er EØS-relevant?

- EØS/EFTA-statene er ikke rettslig forpliktet til å ta ny EU-lovgivning inn i avtalen, selv om denne regnes som EØS-relevant.
- Innlemmelse skjer ved enstemmighet mellom EU på den ene siden og de tre EØS/EFTA-statene på den andre. Sammen med den interne beslutningsprosessen i EFTA-pilaren, sikrer dette hver av de tre EØS/ EFTA-statene rett til å blokkere nytt regelverk (ofte omtalt som reservasjonsretten eller veto retten).
- Dette skiller Norge fra EUs medlemsstater, som har overført lovgivningsmyndighet til EUs institusjoner og må godta at ny EU-lovgivning om det indre marked i langt de fleste tilfeller kan vedtas med kvalifisert flertall i Rådet.
 - I EØS har EU samme rett til å blokkere oppdatering av avtalen som hver av de tre EØS/EFTA-statene.

Viktige poeng

1. *«Norge bør styrke kunnskapen om hvordan andre land gjennomfører EU-reglene, og vurdere å innføre en ordning med systematisk nabosjekk tilsvarende Danmark»*
2. *«For EØS-regler som bare gjelder i tilfeller med mulig grensekryssende virkning, slik som statsstøttereglene og hovedreglene om de fire friheter, er det viktig å undersøke om saken faktisk har slik grensekryssende virkning.»*

- Handlingsrom

- Handlefrihet

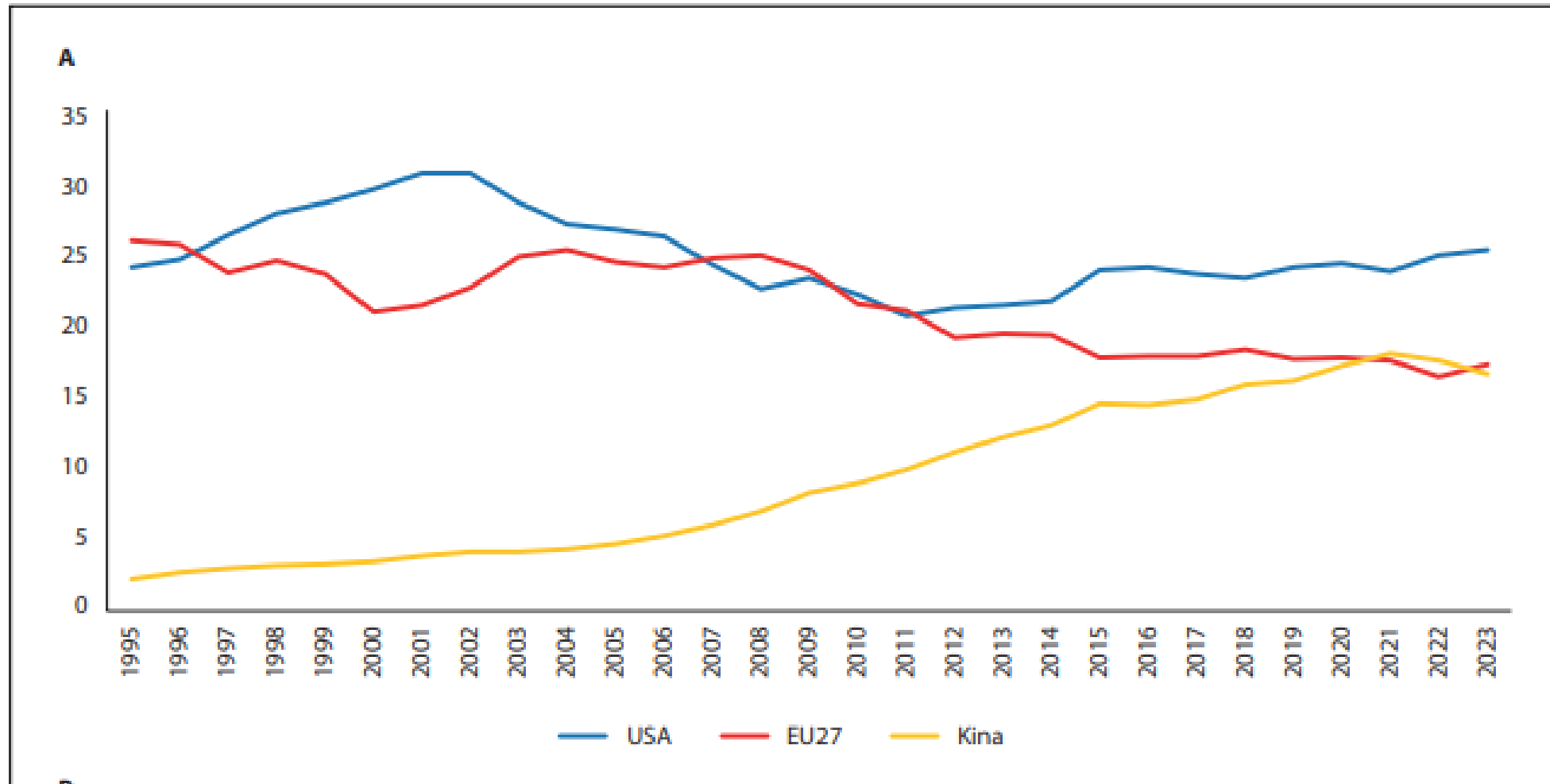
Handlingsrom

- «Reservasjonsretten under EØS-avtalens artikkel 102 er en nødvendig sikkerhetsventil og forutsetning for en mellomstatlig EØS-avtale» s.86-88
- «EUs tredje postdirektiv.
 - Gjennom 2011 ble det forhandlet med EU for å finne gjensidig akseptable løsninger som ga Norge unntak for de omstridte delene av direktivet. EU-siden ga i 2012 uttrykk for at man måtte vurdere suspensjon etter artikkel 102. Det ble ikke videre fulgt opp fra EUs side, og etter regjeringsskiftet i 2013 åpnet regjeringen for å innlemme direktivet i EØS-avtale
- Bankinnskudd (direktiv 2009/14, avløst av direktiv 2014/49).³⁹ I litteraturen er det argumentert for at Norges manglende vilje til å innlemme direktivet i EØS-avtalen må betraktes som en reservasjon, eller veto, som EU synes å akseptere.» s. 88, 85
 - Det vil derfor i praksis være opp til EU-siden å vurdere om de skal møte manglende enighet om innlemmelse med suspensjon av relevante deler av EØS-avtalen.

Seks uenighetspunkt fra mindretallet

- Kap 10 Økonomi – har EU lykket økonomisk?
- Kap 7 demokrati - handlefrihet og mer demokrati utenfor
- Kap 8 Klima og miljø – felles klimamål etter 2030?
- Kap 9 Energi – energipakke fire, situasjonen for industrien
- Kap 13 Beredskap – hva med Sveits og Storbritannia?
- Kap 14 Forsvar og sikkerhet – mer militært samarbeid med EU?

Situasjon i EU (NB EØS en økonomisk avtale)

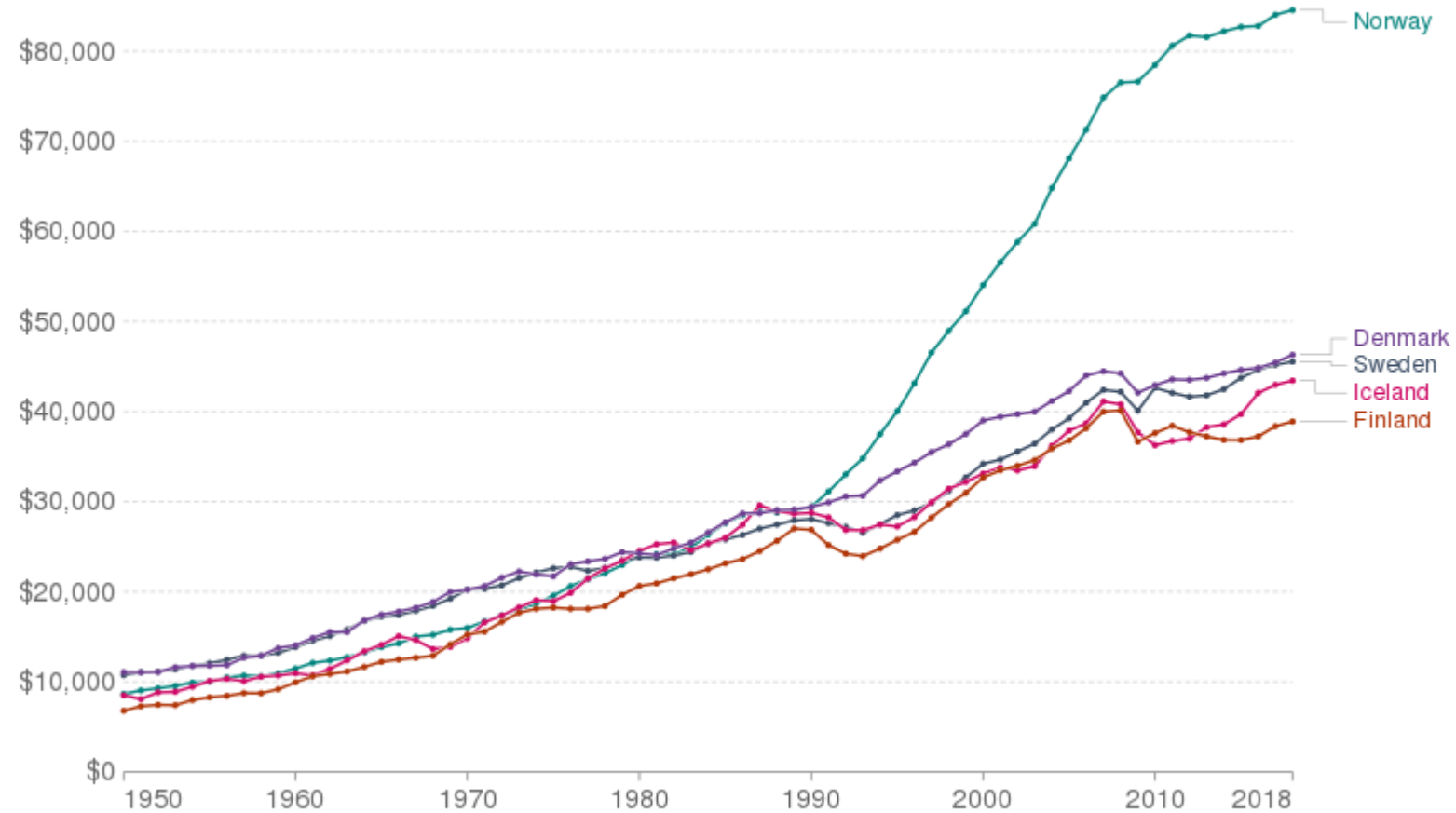

Figur 10.2 A) USA, EU27 og Kinas andeler av verdens BNP, målt i løpende priser og i markedsvalutakurser.

File:GDP per capita development in Northern Europa.svg - Wikimedia Commons

GDP per capita, 1950 to 2018

GDP per capita adjusted for price changes over time (inflation) and price differences between countries – it is measured in international-\$ in 2011 prices.

Espen Barth Eide

Det beste ville være stø kurs

EU har gullstandarden for hvordan man gjør klima- og miljøpolitikk til kjernen i økonomien.

● Få valg er viktigere for oss i Norge enn valget til Europaparlamentet. Opp mot 90 prosent av vedtakene som fattes der, får virkning i Norge, ettersom vi er en integrert del av det indre markedet.

Europaparlamentet er verdens viktigste, mellomstatlige parlament. Dets betydning i EU-systemet har vokst jevnt og trutt.

Her i Norge har jeg ofte blitt slått av hvor mange selvbestaltede eksperter det er på amerikanske valg, sammenlignet med valgene til Europaparlamentet. For all del, hvem som er president i USA er viktig for verden og derved for oss. Men for vanlige nordmenns hverdag er det liten tvil om at det som skjer i EU er mye viktigere.

Mange kvakk nok til da de første rapportene om valget dreide seg om ytre høyses sterke fremgang. Man kunne nesten få inntrykk av at disse nærmest hadde feid de moderate kreftene av banen. Slik var det altså ikke. De tre største gruppene i parlamentet; de konservative, sosialdemokratene og de liberale er fortsatt de største, og til sammen har de et solid flertall, hvis de vil – eksempelvis ved den kommende tilslutningen til en antatt ny Kommissjon. Det beste staltipset akkurat nå er nok at først blir det måneder med krevende forhandlinger, og deretter velges dagens president Ursula von der Leyen på nytt en gang for jul.

ror jeg faktisk
ar noe å lære
35

Derfor er kontinuitet mer sannsynlig enn brudd. Vel å merke på europeisk nivå. Konsekvensene synes større på nasjonalt nivå, ikke minst i Frankrike, der fremmarsjen for ytre høyre allerede har ført til et svært risikabelt nyvalg til nasjonalforsamlingen. I Norden og Øst-Europa gikk det motsatt – i så vel Finland, Danmark og Sverige gjorde ytre høyre dårlige valg, mens venstresida og miljøpartier kom ganske godt ut. I Polen – et stadig viktigere land i Europa – fortsatte fremgangen for moderate Donald Tusk.

Det sagt, forteller valget om flere megatrender vi bør følge med på. Ikke minst blir det viktig å følge med på hva som nå skjer videre med EUs store flaggskip de siste årene, nemlig Europas Grønne Giv. Dette er i dag den globale gullstandarden for hvordan man gjør klima- og miljøpolitikk til kjernen i økonomien. Skal man lykkes i å omstille seg fra en fossil bruk- og kast-økonomi til en grønn sirkulærøkonomi, må man gå igjennom alle økonomiens ulike

↑ Det beste staltipset er at dagens president i Europakommisjonen, Ursula von der Leyen, får fortsette. Foto: Ebrahim Noroozi/AP/NTB

kroker, og vedta ny politikk for dem. Ingen har vært i nærheten av å gjøre dette på en så systematisk måte som EU. Samtidig er det økende enighet om at EUs grønne ambisjoner må forenes med økt konkurransevne og rettferdig fordeling.

Politisk kan det være lurt å skille mellom klimapolitikken og natur- og miljøpolitikken. Den første handler kort fortalt om utslippskutt: hvordan kan vi legge om energiproduksjon og -bruk, transport, industri, bygg og anlegg og alt annet slik at utslippene av klimagasser går ned. Dette er feltet der mest politikk allerede er vedtatt. Selv om det er motstand i marginene mot deler av klimapolitikken, synes forståelsen av at dette er eksistensielt nødvendig, men også praktisk mulig, å være bredt forankret. Enkelt sagt: før hadde man fossilbil, nå får man elbil, men man har fortsatt bil. Før ble fabrikkene fyrt opp av kull, nå av bærekraftig strøm, men man produserer fortsatt. Utslippsfrie alternativer trenger ikke å gjøre folks hverdag så annerledes.

Slik er det ikke nødvendigvis på natur- og miljøfeltet. Skal man ta vare på natur, må naturen få plass, da kan man ikke nødvendigvis bygge alle veiene, jernbanelinjene, kjøpesentrene og hyttene oppå den. Skal man produsere mat bærekraftig, må man gjøre noe både med hva man produserer, og hvordan man produserer det. Mens de fleste forstår at et tonn CO₂ er et tonn CO₂, er de enkelte valgene på naturfeltet ofte mer kontroversielle. Folk berøres ofte mer direkte i sin hverdag.

Her har kontroversene vokst de siste årene. I en rekke europeiske land har vi sett regelrette bondeopprør mot strengere regler for matjord og natur. Alt sammen vitenskapsbaserte krav fra EU i tråd med forståelsen om planetens tålegrenser, likevel ikke

alltid like godt mottatt hos de det angår. Her har partiene lengst til høyre har vært flinkest til å fange denne stemningen og koble den til sine anti-EU-budskap. Flere steder har de konservative partiene lort med de samme stemningene.

Akkurat her tror jeg faktisk EU har noe å lære av oss. De siste årene har vi i Norge, i god dialog med bondenes organisasjoner, klart å kombinere strengere krav med tilrettelegging og økonomisk støtte til mer miljøvennlig matproduksjon. Jeg tror man i Brussel at en mer dialogorientert tilnærming på så symbolsk og reelt sensitive felt som dette, står seg enda bedre i lengden.

EUs videre utvikling er viktig for oss i Norge. Europa er den rammen vi har valgt oss, også for vår egen klima- og naturpolitikk. Det beste ville være et Europaparlament som holder stø kurs. En kurs som sikrer bred forankring om vår felles innsats for en økonomi som faktisk utvikler seg i tråd med de fysiske grenser naturen setter for menneskenes liv her på jorden.

→
Mer debatt
side 28-31

- «Dette [Den Grønne given] er i dag den globale gullstandarden for hvordan man gjøre klima- og miljøpolitikk til kjernen i økonomien.»
- «Europa er den rammen vi har valgt oss, også for vår egen klima- og naturpolitikk».

Debattansvarlig: Vidar Ivarsen
Telefon: 22 00 10 58
Sentralbord: 22 00 10 00
Epost: debaatt@dn.no

Hovedinnlegg/kronikk:
Inntil 4500 tegn med mellomrom
Underinnlegg/reprikk:
Inntil 1500 tegn med mellomrom
Lag ved portrettfoto

Allt stoff som leveres til Dagens Næringsliv må produseres i henhold til Vær varsom-plakaten. Dagens Næringsliv betinges seg retten til å lagre og utgi alt stoff i avisen i elektronisk form, også gjennom samarbeidspartnere. Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkerte innsendte manuskripter. Debattinnlegg honorerer ikke.

NB industrisamarbeid med EU utenfor EØS

- Hydrogen
- Vindkraft
- CCS
- Batteri
- Grønn Alliance

Norge og EU inngår en grønn alliance - regjering

- «Flere ting blir konkret nevnt, som for eksempel karbonfangst- og lagring, havvind, hydrogen, kritiske råvarer, batterier og grønn skipsfart.»
- Alliance landbaserte råvarer og batteri

KRON OG MYNT
Framtidens industriisering kan ikke jage «mer av alt» – nå må vi prioritere ut fra egne forutsetninger.

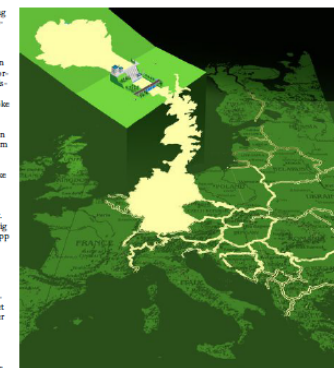
Tilbake til røttene

Med flere tilbakelag i satsingen på batteriteknikker og havvind kommer dilemmaene i industripolitikken tydelig fram. Hvordan skal framtidens Norge videreutvikle det vi allerede kan, og hvilket omfang skal vi forsvare i vi industrien i nye retninger, som batterier, havvind, karbonfangst og hydrogen? Skal offshore-rikdommen kasseres mot havvind samtidig som Norge ser en strukturell styrking av petroleumssektoren?

Fundamentet for det vi vert sterke satsinger på områder der vi ikke har særlig kompetanse – vi mangler kvalifisert arbeidskraft og har heller ingen særlige konkurransefordele. Wall Street Journal stiller da også nyttige spørsmål om det nå er for sent å ta opp kampen med Kina om batterier.

På den annen side har mer eller mindre alle norske verdikjeder blitt revulvert som følge av det grønne skiftet, koronakrisen og Ukraina-krigen. Det har igjen blitt framdratt et behov for å ha lange verdikjeder basert på strategiske råvarer og produkter som er vanskelig å kopiere og som ofte krever naturgitte forutsetninger – slik Norge har. Er det slik at vi ikke ser skogen for bare trær? Hvorfor ikke heller forvandle industrien, slik som hele Europa ønsker mer ammonium, luftvern og misliker, der Norge faktisk er langt framme? Det er mulig å smuttrete i satsingspunkt der Norge har særlige forutsetninger, og videreutvikle i andre verdikjeder som i europeisk sammenheng både er unikke og samtidige kompetansekilder til europeisk økonomi. Slik kan EU bli nødvendig forbedring av verdikjedene og leveransenikkerhet fra et alliert land, også kalt «endoboring».

Vi har en unik energikjeder med regulert fornybar energi i form av vannkraft, som i motsetning til vind og sol gir stabil effekt – i all evighet. Strømmen bruker vi i både til oppvarming i husholdningene og kraftførende industri. Denne industrien er en forutsetning for det grønne skiftet. Nå som Europa og alle tilsvarende til Kina, har tatt et bånd til Russland og dermed trenger mer og flere metaller fra alle, kan Norge utvikle prosessindustrien videre. Norge har særlige fordeler, med ren vannkraft, gode havner og kompetanse utviklet over lang tid, noe som gir åpne fordeler når verden og Europa skal gå fra hydrokarboner

til fornybar energi. Dette er i praksis en metallisering av økonomien, og prognosene tilsier stor underdekning framover av alle metaller, som er strategiske råvarer. Vi har på et vis spakene i gultraubet, og det står seg også den gangen at de som solgte materialet, gjente bedre enn de som gravde etter gullet. Dette vil bli mest fordi verdens fornybar kraftproduksjon har økende tendens til å være en lavprisbasert modell som produserer energi og varme over store områder samtidig når det blir.

En annen stor verdikjeder er faktisk i form av fiskeri og havbruk. Dette er verdikjeder og råvarer for biomassa, som Norge har solgt i århundrer. Det er ressurser som er vanskelig å kopiere, da de holder på særlige forutsetninger (spredning på land kan bli effektivt, men store mengder friske vannmasser med rett temperatursvære vil også gi konkurransedyktige fordeler med ny teknologi der Norge er ledende og har mye av verdikjeden i landet. Våre maritim- og offshoresektorer er verdensledende og leverer til blant annet til skipet (verftbygging) og annen maritim aktivitet.

Legger vi til slag og treforedling samt jordbruk og næringsmiddelindustri, har Norge ytterligere så lange verdikjeder med store råvarer i landet. Potensialet i treforedling er

inndelt langt fra utnyttet og hadde trengt en egen handlingsplan. Det er på tide å vende tilbake til røttene og utvikle våre verdikjeder videre. Norge har en unik posisjon ved at vi har lange verdikjeder basert på naturressurser der vi har naturgitte fordeler på produkter hvor etterpørselen er høy eller eksklusive. Klare kapasitetsbegrensninger på blant annet arbeidskraft, kompetanse og energi gjør at Norge må prioritere. Det er ikke mulig å få «mer av alle», slik nye utredninger stadig ønsker. Vi trenger det troleg heller ikke. Vi kan utvikle det vi har, og med petroleumsnæringens økte aktivitet som en biluke for EU viser det seg at også denne verdikjeden har litt forlenger by. Da må vi planlegge en lang og overgang samtidig som vi videreutvikler Fartlands Norges verdikjeder parallelt, herunder hele maritim sektor.

Vi trenger en industripolitikk som bør å utvikle framtidstredte verdikjeder – og prioritere likt.

«Hvorfor ikke heller forsvarsindustri?»

Chr. Arne Smalldal
Daglig leder for Norge og
beredningsrådet ved NATO
christian.arne.smalldal@nato.no
@smalldal

Særmerknad Smedshaug kap 10 s. 211-212

- «Dette medlemmet mener at med Norges langt friere stilling til å gjøre valg fordi vi står utenfor den økonomiske og politiske unionen bør **Norge i størst mulig grad konsentrere seg om de forpliktelser som følger direkte av EØS-avtalen og deltakelsen i det indre marked.** Med de store endringene i reguleringer gjør dette deltakelsen i det indre marked mer krevende enn før. **I øvrig økonomisk samarbeid bør det utvises forsiktighet grunnet EUs stadig mer dyptgripende reguleringer og strategier der de økonomiske effektene er uavklarte.** EU har også lagt opp en rekke målsetninger, tiltak og strategier der Norge naturlig kan ha andre løsninger og andre mål framover. Norge har en nærings- og energistruktur som ser ganske annerledes ut enn EU og vår geografiske plassering med lang kystlinje og store havområder gir også andre utfordringer og muligheter. Det krever derfor økt oppmerksomhet både for å avklare på hva som angår det indre marked og begrense samarbeid utover dette til hva som er klare fellesinteresser, fordi det norske utgangspunkt og interesser på en rekke områder er betydelig forskjellig fra EU.»

KRON OG MYNT

Dersom vi evner å bruke handlingsrommet, kan EØS vise seg å være det beste alternativet vi har.

En seiglivet jubulant

Disse dager er det 30 år siden EØS-avtalen trådte i kraft. Det skjedde i en periode da den europeiske arkitekturen ble bygd på nytt. Berlinmuren falt i november 1989, og Sovjetunionen ble oppløst romjula i 1991. Med Maastricht-traktaten ble EF omformet til EU. I november 1993 da tolv medlemsstater utvidet det indre marked basert på de fire friheter: varer, tjenester, personer og kapital. På den andre siden sto seks land i den europeiske frihandelsorganisasjonen Efta, som også ønsket tilgang til dette nye markedet med sine viktigste handelspartnere. Resultatet ble at EØS-avtalen ble forhandlet fram mellom seks Efta-land og tolv EU-stater og iverksett 1. januar 1994.

Med avtalen ble Efta-landene og Norge en del av det indre markedet til EU. Men vi holdt fisk og jordbruk utenfor, sammen med miljøforvaltning. Norge er ikke med i tollunionen og har dermed bevart sin egen handelspolitikk. Videre er vi ikke med i den politiske unionen eller i den felles utenriks- eller forsvarspolitikken, og vi står også utenfor eurosamarbeidet, det vil si den monetære unionen. Heller ikke klimapolitikken er en del av EØS. Norge setter egne mål og har nasjonal handlingsfrihet i motsetning til EU's medlemsland.

I dag består EØS av tre Efta-land og 27 EU-land. Efta-landene Finland, Sverige og Østerrike forsvant inn i EU i 1995. Det fjerde Efta-landet, Sveits, stemte nei til EØS med 50,2 prosent i 1992. EØS er en avtaleløsning som gir dynamisk tilpasning til det indre markedets utvikling, mens Sveits særegne demokrati har gitt opphav til et sett med egne avtaler som stadig må fornyes. Det politiske kompromisset som bare KrF ville ha, som Brundtland-regjeringen anså som en midlertidig løsning, og både ja- og nei-siden misliker, har vist seg påfallende seiglivet – og fleksibel.

Noe av hensikten med organiseringen av et tettere integrert økonomisk og politisk EU, har vært å ta opp den økonomiske kampen med USA og etter hvert Kina. Hverken har så det gått. Ser vi på løpende BNP-utvikling i EU versus USA siden 1994, var EU's økonomi litt større enn USAs fram til finanskrisen i 2008. Nå derimot, er EU's økonomi to tredeler av USAs, og per person er BNP dobbelt så stort i USA. Og så Kina har passert EU i størrelse. Dette er i tråd med hva en rekke økonomer spådde som en følge av innføringen av euroen, som teknisk sett skjedde for 25 år siden i år. Den gir

ILLUSTRASJON: KRUT LØVÉ S. KRUTLØV@GMAIL.COM

for lite fleksibilitet i nedgangstider og gal rente for de ulike medlemslandene i oppgangstider.

De to største økonomiene i Vest-Europa utenfor EU, Norge og Sveits, har greid seg godt i forhold til EU. Ser vi på BNP per person i 1994, var denne da 1,7 ganger høyere i Norge enn i EU og 2,5 ganger høyere i Sveits. I 2022 var det samme tilfelle for Sveits, med 2,5 ganger, mens Norge var økt til 2,9 – til tross for at folketallsveksten i hele perioden har vært vesentlig høyere i både Sveits og Norge enn i EU.

BNP totalt sett har fra 1994 til 2022 økt med 230 prosent i EU, 270 prosent i Sveits og 450 prosent i Norge ifølge Verdensbankens database (målt i USD).

Nå, en generasjon etter at EØS-avtalen trådte i kraft, skjer det igjen omveltninger som gjør at vi må ta avgjørende valg. Finanskrisen skapte ikke de store endringene som en del av oss hadde ventet, men nå kom mer de i fullt monn. Nå reverseres deler av globaliseringen og nye og dyrere handelsmønstre skapes. EU's tilpasninger gjennom å importere rimelige råvarer og eksportere dyre industrivarer, der man har liten kontroll på verdiløden, framstår som særlig sårbare. EU satser videre på at harde klimakrav og omformingen av den økonomiske politikken og energiforsyningen gjen-

nom den såkalte European Green Deal skal gi langsiktige økonomisk fordeler, til tross for store kostnader gjennom ting regulering og tidlig anvendelse av ny teknologi. Dette er høyt spill.

I de nye endringsbildet på 2020-tallet, som reverserer mange av forandringene fra 1990-tallet, har Norge gjennom EØS-avtalen bevart overordnet politisk handlingsfrihet på en rekke områder, gjennom et pragmatisk, om enn ikke veldig verdsett, avtaleverk. Dette kan vise seg som en best mulig tilpasning til en rekke kryssende hensyn, om styringsflertallet

«EØS var det politiske kompromisset som bare KrF ville ha»

let evner å løfte fram og stå på strategiske nasjonale interesser. Det betyr å utnytte handlingsrommet og om nødvendig reservasjonsretten, i en krevende tid der realpolitikken vil bli rettningsgivende – og idealistisk drevet globalisering og fri flyttsvekkes. Det er klokt for Efta-landet Norge å ha gode handels- og politiske forbindelser med våre naboer som er organisert i EU, men lite tyder på at det er klokt å kopiere og tilpasse løsningene mer enn nødvendig.

Christian Anton Smedshaug

Daglig leder i AgriAnalysa og førstekategoriens ved NMSU
cas@agrianalysa.no

OVERHØRT

» Hvor er Dagfinn Høyebåen når vi trenger ham?
Thorbjørn Breck Sten i VG

» Stort sett alle «tradwifes», nynazister eller et, er bløffmakere.
Lasse Josephsen i Aftenposten

» Andre «tradwife»-influencere, ikke minst de som ikke er hvite, har også stusset over hverfor de blir lempet inn med generelle nazibeke. Men det er disse kvinnene, som kanskje bare er moderat konservative og ikke å kje seg ut på Instagram, som invaderer festen, ikke smånd. Nynazistene var her før dem.
Lasse Josephsen

» Måbmatikere er som filosofer, det er veldig kjekt å ha.
Frodis Gade til Morgenbladet

» For min del beriker og dette: Fri og bevare meg for moralistiske snarepotyne. Gi meg ekte matetok og ekte kvintfolk rundt Kongens bord.
Jerry Klings i Nettavisen

» Er du skolepolitiker og har et tiltak du vil innføre for å løse et problem du tror at finnes i norsk skole? Ta dag en bok!
Simon Spunkland i Aftenposten

DELTA I DEBATTEN

Beskriv du å bidra til debatten? Vi har flere felter i avisa for innsendte tekster.
debatt@klassekampen.no

Kronikk: Maks 5000 tegn med mellomrom.
Debatt: Maks 3000 tegn med mellomrom.
Replikker/innlegg: 1000–2000 tegn.

Faktaoppgaver, forbeholdt og nettside til å berolige innlegg. Innsendes opparbeidet inkludert med andre raser, svarer seg med de. Klassekampen svarer på e-post, ikke innsett stoff. Vi trykker innlegg som sendes elektronisk til oss. Et stort trykkes i papiravisen publiserte også på klassekampen.no.

KRONIKK

Tredveåringen EØS-avtalen har fått sin egen NOU. Hvilket handlingsrom har vi egentlig?

EØS – refleksjoner om en avtale

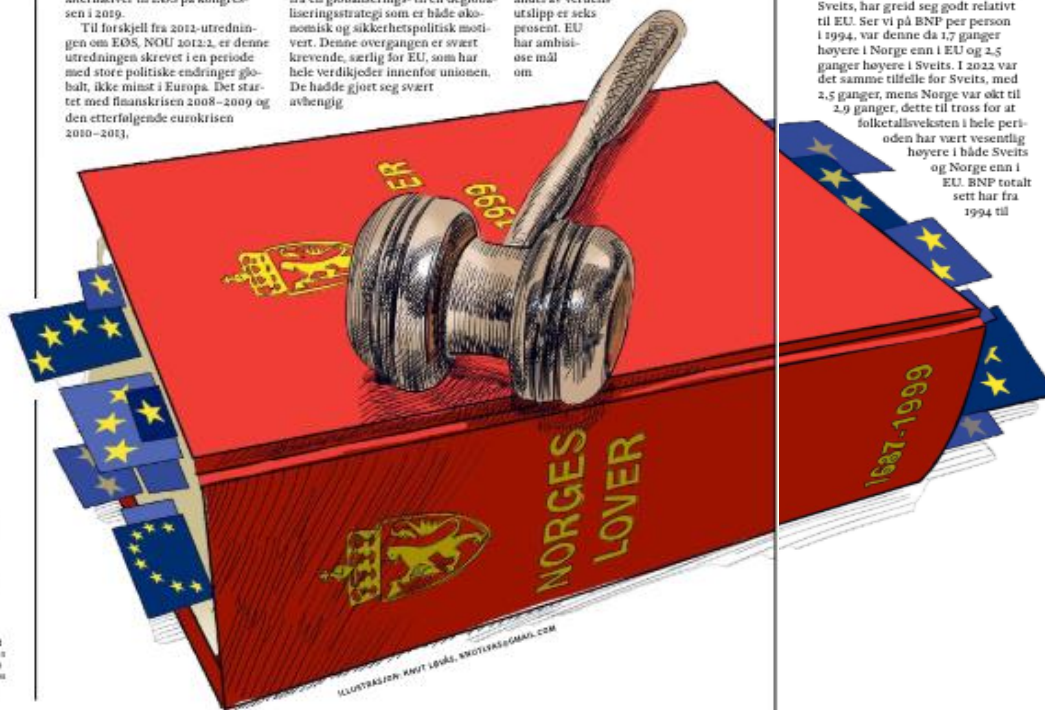
I mai 2022 satte regjeringen ned et utvalg for å utrede ulike forhold rundt EØS-avtalen. NOU-en ble levert 11. april 2024. Utgangspunktet for utredningen var Fellesforbundets vedtak om utredning av alternativer til EØS på kongressen i 2019.

Til forskjell fra 2012-utredningen om EØS, NOU 2012:1, er denne utredningen skrevet i en periode med store politiske endringer globalt, ikke minst i Europa. Det startet med finanskrisen 2008–2009 og den etterfølgende eurokrisen 2010–2013.

og migrasjonskrisen høsten 2015 som kulminerte i Brexit-avstemningen juni 2016 og Storbritannias utreden av EU i januar 2020. Endringene skjøt videre fart med koronakrisen 2020–2022 og energikrisen som ble forsterket med Russlands invasjon av Ukraina. Det har gjort at EU og Vesten har gått fra en globaliserings- til en deglobaliseringsstrategi som er både økonomisk og sikkerhetspolitisk motvert. Denne overgangen er svært krevende, særlig for EU, som har hele verdikjedene innenfor unionen. De hadde gjort seg svært avhengig

av Russland, for råvarer og energi, og Kina, både som eksportmarked og for import av billige og det delvis strategiske industrivarer.

Oppå dette har det skjedd et takskeifte i EUs klimapolitikk som vil bære store og usikre endringer både for samfunnet og økonomien. EUs andel av verdens utslipp er seks prosent. EU har ambisjoner om

klimakutt og er i ferd med å omregulere de fleste politikkområder. Dette kommer ikke uten kritikk, og EUs omstilling ser foreløpig i ut til å redusere konkurransekraft og levestandard i unionen sammenlignet med Kina og USA. EUs strategier vil derfor trolig ikke ligge fast framover, noe vinterens respons på bondeopprørene i EU viste. Tilpassninger til EUs strategi kan derfor vise seg å bli et bevegelig mål det er vanskelig å forholde seg til.

EU har videre store utfordringer med å henge med i det globale kapploppet om framtidens industri, og sikre konkurransevorte i forhold til Kina og USA. EUs økonomi er i dag om lag 65 prosent av USAs økonomi (målt i dollar), mens den var 91 prosent så sent som i 2013. Kina har også passert EU og er blitt verdens nest største økonomi.

Dette tilsier at Norge,

som har egne lange verdikjedeler som i stor grad komplementerer EU, må vurdere nøye hvor hensiktsmessig det er å slutte seg til ulike strategier og samarbeid. EØS er en økonomisk avtale, og dette taler for en størst mulig fleksibilitet innenfor den rammen og i størst mulig grad holde seg til formelt samarbeid om det som EØS-avtalen innebærer, nemlig tilslutning til Det indre markedet.

De to største økonomiene i Vest-Europa utenfor EU, Norge og Sveits, har greid seg godt relativt til EU. Ser vi på BNP per person i 1994, var denne da 1,7 ganger høyere i Norge enn i EU og 2,5 ganger høyere i Sveits. I 2022 var det samme tilfelle for Sveits, med 2,5 ganger, mens Norge var økt til 2,9 ganger, dette til tross for at folketallsveksten i hele perioden har vært vesentlig høyere i både Sveits og Norge enn i EU. BNP totalt sett har fra 1994 til

2022 økt med 230 prosent i EU, 270 prosent i Sveits og 450 prosent i Norge, ifølge Verdensbankens database.

Flertallet i utvalget ønsket å øke eller fortsette samarbeidet på endel områder som EØS-avtalen ikke omfatter, som for eksempel klima og forsvar. Her har undertegnede ulike mindretallsmerknader om å begrense omfanget i utvidelse av samarbeidet til det som er EØS-avtalens hensikt: tilgang til det indre markedet og da et økonomisk samarbeid i lys av at EØS er en økonomisk avtale. Dette skyldes ikke minst at det både for EU og Norge er knyttet mye usikkerhet til framtidens energi og

«Å tre ut av EØS er jo et alternativ, ellers er det tvang»

industri, klimapolitikk og miljøreguleringer, der Norges utgangspunkt på en rekke områder er forskjellig fra EU. Vi bør spille på Storbritannia og Sveits i en europapolitikk som er bredere enn EU. Det vil også gi oss et bedre utgangspunkt for folkestyre, økonomisk utvikling og utenriks- og forsvarspolitikk. Det er uansett klokt av EFTA-landet Norge å ha gode handels- og politiske forbindelser med land som er organisert i EU og utenfor, samtidig som vi tar vare på handlingsfriheten.

Mandatet til NOU-en var ikke å finne alternativer til EØS-avtalen, hverken i form av medlemskap eller ulike løsninger som Sveits og Storbritannias avtaleverk. Derfor svarer heller ikke utredningen på hva slags alternativer som måtte finnes, selv om disse selvsagt finnes. Å tre ut av EØS er jo et alternativ, ellers er det tvang, akkurat som at reservasjonsrett er en forutsetning. Målsætningen med NOU-en er å bidra til en opplyst og god debatt om hvordan vi kan sikre norske interesser, og hvordan handlingsrommet innenfor avtalen kan brukes gjennom målrettet arbeid. Jo mer vi alle vet om EØS-avtalen, jo lettere er det å utnytte den til legitime nasjonale interesser og utnytte handlingsrommet innenfor avtalen og handlingsfriheten utenfor EØS virkeområde.

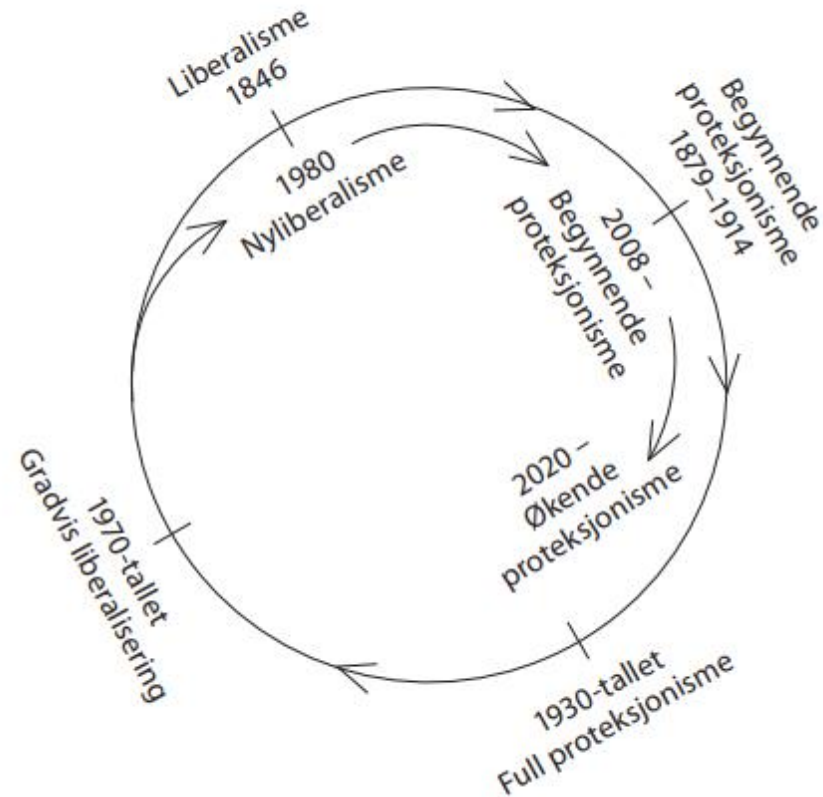
Rapporten understreker også at Norge i praksis har reservert seg mot nye reguleringer gjennom «passiv reservasjon», det vil si ikke-implementering. Det skaper mindre behov for mottiltak, men gir sammenliknbar effekt. En mulighet er da å utsette implementering av Energipakke 4 eller dele den opp og implementere de deler som kan forenes med norsk energipolitikk og reguleringer. Eventuelle mottiltak fra EU som følge av dette skal i henhold til avtalen skje i den berørte sektor, altså energisektoren.

Avtalen har stått lenger enn de fleste trodde den ville gjøre, og nylig fylte den tretti år. Foreløpig tyder det på at den kan utvikle seg så lenge begge sider ser på den som grunnlag for et pragmatisk partnerskap.

Chr. Anton Smedsberg
Utvalgsmedlem i EØS-utredningen
cas@agrianafjor.no

Politiske svinginger 1846 -

Figur 4.3 Ideologien går i sirkler.

Ideene om frihandel stod sterkt både midt i det 19. århundret og rundt årtusenskiftet. Utover i det 21. århundret svekkes tilslutningen til de nyliberale ideene, symbolisert ved WTO-prosessen endelig sammenbrudd i 2008, og med finanskrisen 2008/9, eurokrisen 2010-12 og senere sementert gjennom koronakrisen og endringene som kommer med nye fiendebilder av Russland og Kina samt økende motsetninger i Vesten.

«Et Europa av nasjoner»

- Valutaunionen gir store problemer
- Levekårsforskjellene er for store for arbeidsmarkedet
- De nasjonale interessene er svært forskjellige
- Historisk og kulturell bakgrunn svært variert
- Den grønne given har ikke levert konkurransekraft og industrivekst
- Brexit et symptom på dette
- EU må bli løsere for å overleve
- EU må bli løsere skal velferdsstaten greie seg.

**De Gaulles europäischer Weg, nicht miteinander,
sondern nebeneinander**

Norge – «Innenfor og utenfor»

- Marked - EØS fungerer godt for integrering **i det indre marked**
 - Plattform for øvrig samarbeid (Schengen, Dublin, Klima (40 %))
 - Noe legges inn, noe legges utenfor
 - Evolverer løpende– overlevd forventet virketid av avtale
- Forsvar - NATO dekker vårt forsvarsbehov
 - Ref Sverige og Finlands inntreden
- Klima – Paris - Uvisst hvor klokt det er med 55 % klimakutt i samarbeid EU
 - Arealbruk (skog), industri (kvotepl) (vannkraft), ikke kvotepliktig (jordbruk, transport)
 - Industri - CBAM utenfor EØS

EØS – pragmatisk avtale for nødvendig samarbeid – skille tydeligere mellom nødvendig og frivillig samarbeid

En samarbeidsvisjon

- Jordbruksprodukter unntas fri flyt
- Lønnsforskjeller hensyntas for fri flyt av arbeidskraft
- Aksept for strategisk nasjonalt eierskap
- Euroen oppløses
- Brüssel som koordineringsfunksjon for det indre markedet

ANALYSIS

Fillon's EU vision: France leading a 'Europe of nations'

Fillon in 2012. He now wants "a sovereign France in a Europe respectful of nations" (Photo: UMP)

By **ERIC MAURICE**

BRUSSELS, TODAY, 08:12

Francois Fillon, who was chosen as the centre-right candidate for the French presidential election next year, wants a "sovereign France in a Europe respectful of nations."

"We have all the assets to become a nation that is sovereign, modern and leading in Europe," he said on Sunday evening (27 November) after winning the nomination of his Republicans party.

Fillon, a 61-year old former prime minister, won the second round of the party's primary election with 66.5 percent against Alain Juppe, another former PM.

Om NOU 2024:7 Norge og EØS: utvikling og erfaringer - Nei til EU

